

MONITORING KLIMATSKIH POLITIKA

Evropski
pokret
Srbija
Leskovac

Ovaj dokument urađen je u okviru projekta „U SUSRET KLIMATSKOJ PRAVDI“ koji EPoS-Leskovac sprovodi u partnerstvu sa članicama Mreže EPoS-a iz Valjeva, Kraljeva, Kruševca, Sremske Mitrovice i Beograda.

Izrada ovog dokumenta je deo EKO-SISTEM programa koji realizuju Mladi istraživači Srbije, a podržava Švedska. Svrha dokumenta je da ukaže na alate za prečenje sprovodenja klimatskih politika.

Materijal je urađen u periodu oktobar/novembar 2022. godine.

SADRŽAJ

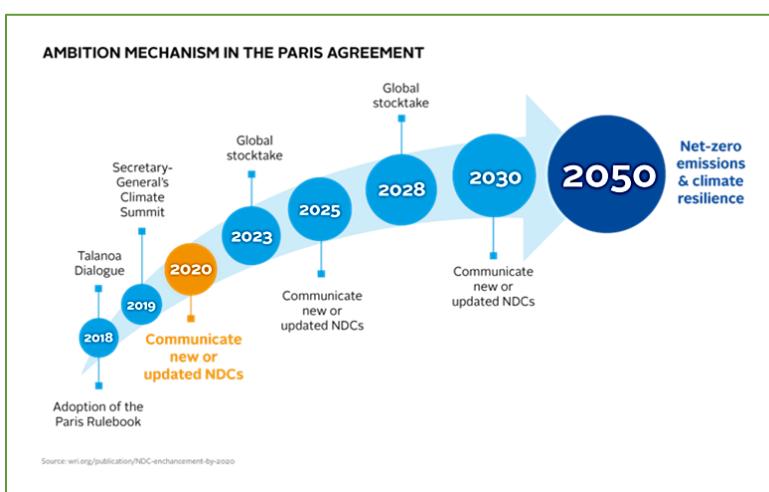
I LOKALNA KLIMATSKA PITANJA I GLOBALNA KLIMATSKA REŠENJA	3
1.1. POJMOVNIK	4
1.2. DVOSTRUKI KOLOSEK KLIMATSKIH POLITIKA	6
1.3. KLIMATSKA DEMOKRATIJA: GLOBALNI DOMETI LOKALNE KLIMATSKE AKCIJE.....	7
II ALATI /MEHANIZMI ZA PRAĆENJE LOKALNIH KLIMATSKIH POLITIKA	9
2.1. ALATI ZA PRAĆENJE KLIMATSKIH POLITIKA ZASNOVANI NA PARISKOM SPORAZUMU	13
2.2. ALATI ZA PRAĆENJE KLIMATSKIH POLITIKA ZASNOVANI NA ZAJEDNICI	25

I. LOKALNA KLIMATSKA PITANJA I GLOBALNA KLIMATSKA REŠENJA

Temelji klimatskih politika postavljeni su na globalnom nivou. Ono što je predstavljalo prekretnicu u stvaranju jedne takve osnove, to je pojava globalne zabrinutosti za klimatska pitanja. A to je nešto što datira od vremena konvergencije pet važnih naučnih, tehnoloških i geopolitičkih iskoraka pedesetih godina prošlog veka:

- Napredak posle Drugog svetskog rata u osnovnoj nauci o atmosferi koji je doveo do znatno boljeg razumevanja mehanizama velike cirkulacije u atmosferi;
- Pokretanje niza novih geofizičkih posmatranja tokom Međunarodne geofizičke godine 1957;
- Prepoznavanje potencijalnih mogućnosti meteorološkog posmatranja satelita koji kruže oko Zemlje;
- Pojava digitalnih računara; i
- Spremnost zemalja, čak i u okruženju hladnog rata u razvoju, da iskoriste institucije sistema UN za saradnju u rešavanju važnih globalnih problema.

U toj situaciji, uloga UN dobija ključni značaj, kada je reč o razvijanju jednog bazičnog, sveobuhvatnog, pouzdanog, globalno-naučnog uvida u problematiku klimatskih promena. Prva naučna konferencija UN na temu aktuelnih klimatskih promena, poznata pod nazivom *Prvi samit o zemlji*, održana je u Stokholmu, 1972. godine. Kao centralno pitanje ekološke problematike, klimatske promene su od strane UN prvi put sagledane 1988. godine. Usledila je *Okvirna konvencija UN o promeni klime* (Brazil, 1992),

potom *Kjoto protokol* (Japan, 1997), sa ciljem da se u industrijalizovanim zemljama stabilizuje emisija gasova sa efektom staklene baštne na osnovu ranije usvojenih dokumenata. (Dijagram levo, *Klimatske akcije*, Izvor¹) *Pariska konferencija* o klimatskim promenama sporazuma, koja je održana 2015. godine, predstavlja prvu regulativnu odluku u dvadesetogodišnjim pregovorima

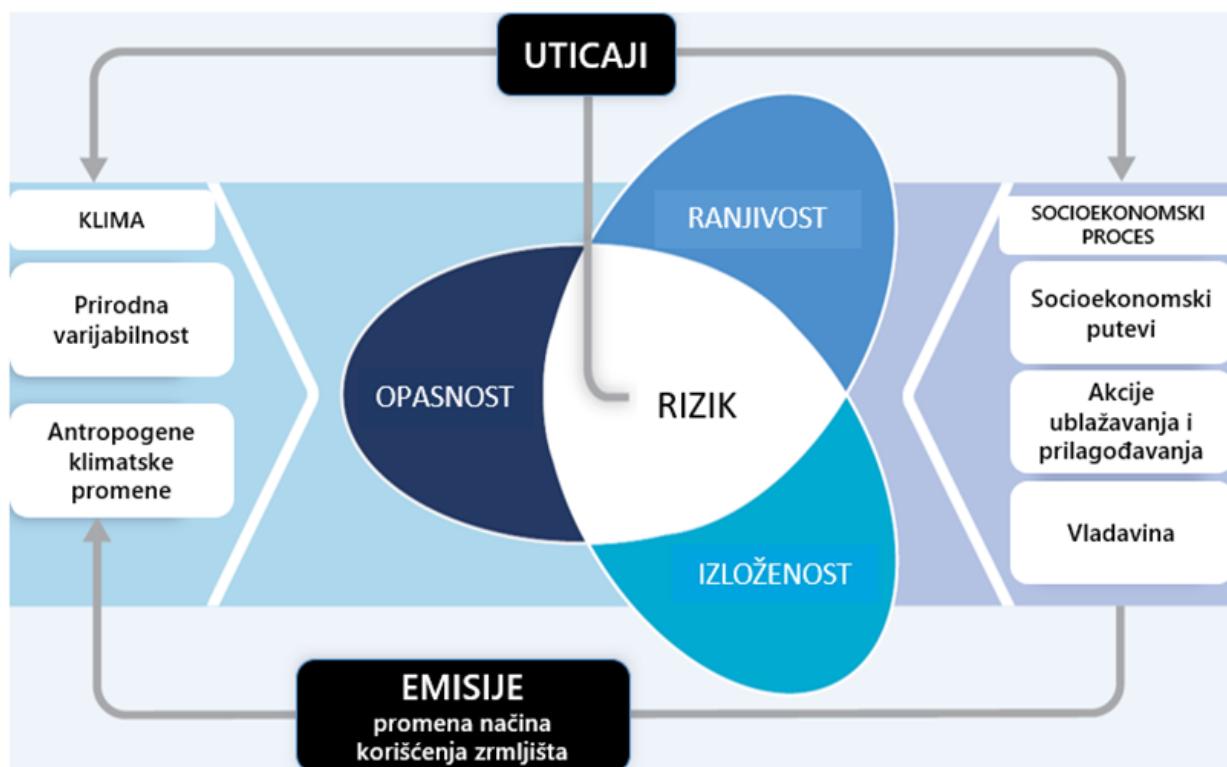
Ujedinjenih nacija o borbi protiv klimatskih promena, koja je obavezujuća za sve zemlje. U osnovi svih ovih globalnih, klimatskih inicijativa, rešenja i akcija leži procena naučne zajednice da fenomen klimatskih promena predstavlja rezultantu prirodnih zakonitosti i ljudskih aktivnosti.

¹ <https://libguides.bodleian.ox.ac.uk/business/goto2020>

1.1. POJMOVNIK

Osnovni pojmovi koji se koriste u procesu kreiranja, usvajanja, sprovođenja i praćenja aktuelnih klimatskih politika definisani su kako sledi:

- Klimatske promene: Promene stanja klime koja se mogu identifikovati (npr. korišćenjem statističkih testova) promenama srednje vrednosti i/ili varijabilnosti njenih svojstava, i to traje duži period, obično decenijama ili duže. Mogu biti posledica prirodnih unutrašnjih procesa ili spoljašnjih sila kao što su modulacije solarnih ciklusa, vulkanske erupcije, i stalne antropogene promene u sastavu atmosfere ili u korišćenju zemljišta. *Okvirna konvencija o klimatskim promenama (UNFCCC)* pravi razliku između klimatskih promena koje se mogu pripisati čoveku aktivnosti koje menjaju sastav atmosfere i klimatske varijabilnosti koje se mogu pripisati prirodnim uzrocima.
- Opasnost: Potencijalna pojava prirodnog ili fizičkog događaja izazvanog ljudima ili trenda ili fizičkog uticaja vezanog za klimu koji može izazvati gubitak života, povrede ili određene zdravstvene uticaje, kao i štetu i gubitak imovine, infrastrukture, sredstava za život, pružanja usluga, ekosistema i resursa životne sredine.
- Izloženost: Prisustvo ljudi, sredstava za život, vrsta ili ekosistema, ekoloških funkcija, usluga i resursa, infrastrukture, ili ekonomskih, socijalnih ili kulturnih dobara na mestima i okruženjima na koje bi klimatske promene mogle negativno da utiču.

- Ranjivost: Sklonost ili predispozicija da se doživi negativan uticaj limatskih dšavanja. Obuhvata različite koncepte i elemente uključujući osetljivost ili podložnost šteti i nedostatak kapaciteta za suočavanje i prilagođavanje.

- Transformacija: Promena osnovnih atributa prirodnih i ljudskih sistema. Odražava ojačane, izmenjene ili usklađene paradigme, ciljeve ili vrednosti u pravcu promovisanja ublažavanja ili prilagođavanja za održivi razvoj, uključujući smanjenje siromaštva.
- Uticaj: Efekti ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja i klimatskih promena na prirodne i ljudske sisteme. Generalno se odnose na efekte na živote, sredstva za život, zdravlje, ekosisteme, ekonomije, društva, kulture, usluge i infrastrukturu zbog interakcije klimatskih promena ili opasnih klimatskih događaja koji se dešavaju u određenom vremenskom periodu i ranjivost izloženog društva ili sistema. Uticajima se takođe nazivaju posledice i ishodi. Uticaji klimatskih promena na geofizičke sisteme, uključujući poplave, suše, i porast nivoa mora, su podskup uticaja koji se nazivaju fizički uticaji.
- Rizik: Potencijal za posledice gde je nešto vredno u pitanju i gde je ishod neizvestan, prepoznajući raznolikost vrednosti. Rizik se često predstavlja kao verovatnoća nastanka opasnih događaja ili trendova pomnožena sa uticajima ako se ovi događaji ili trendovi budu desili. Rizik je rezultat interakcije ranjivosti, izloženosti i opasnosti. U ovom dokumentu, termin rizik se prvenstveno koristi za označavanje rizika od uticaja klimatskih promena.
- Ublažavanje: Akcija za ograničavanje globalnog zagrevanja i njegovih efekata. Klimatske promene se mogu ublažiti smanjenjem potrošnje uglja, nafte i gasa, uštedom energije i prelaskom na čiste izvore energije, smanjenjem potrošnje gasova staklene bašte iz poljoprivrede, boljim gazdovanjem šumama, boljim upravljanjem otpadom, zgradama i industrijskim sistemima itd.
- Prilagođavanje: Proces prilagođavanja aktuelnoj ili očekivanoj klimi i njenim efektima. U ljudskim sistemima, adaptacija nastoji da ublaži ili izbegne štetu ili iskoristi korisne prilike.

U nekim prirodnim sistemima, ljudska intervencija može olakšati prilagođavanje očekivanoj klimi i njenim efekatima.

- Otpornost: Kapacitet društvenih, ekonomskih i ekoloških sistema da se nose sa opasnim događajem ili trendom ili poremećajem, reagovanje ili reorganizacija na način koji održava njihovu suštinsku funkciju, identitet i strukturu, istovremeno zadržavajući kapacitet za prilagođavanje, učenje i transformaciju.

1.2. DVOSTRUKI KOLOSEK KLIMATSKIH POLITIKA

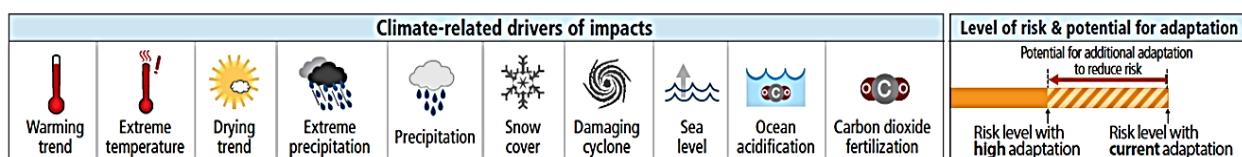
Jedna od ključnih karakteristika *policy procesa*, tj. procesa kreiranja, usvajanja, sprovođenja i praćenja klimatskih politika, odnosi se na smer kretanja tog procesa. Praktično, radi se o sadržaju koji se kreće duplim, međusobno povezanim i uzajamno zavisnim kolosekom. Jedan

kolosek vodi u smeru čija je polazna stanica ono što označavamo kao „gobalni nivo upravljanja klimatskom krizom“. On ima svoje polazište u globalno oformljenim podacima, informacijama, saznanjima i politikama, i kreće se prema nacionalnom i nižim nivoima odlučivanja o klimatskim rizicima. Drugi kolosek vodi u suprotnom smeru. On ima svoje polazište u lokalno oformljenim podacima, informacijama, saznanjima i klimatskim politikama, i kreće se naviše, prema nacionalnom i globalnom nivou upravljanja klimatskom krizom.

U tom procesu, kreiranje, usvajanje, sprovođenje i praćenje lokalnih klimatskih politika spada u jednu od neizostavnih, nezamenljivih aktivnosti. Ona odražava stvarnu prirodu fenomena klimatskih promena, a pre svega potrebu lokalnog stanovništva za suočavanjem sa klimatskim rizikom, uključujući potrebu za razumevanjem projektovanih klimatskih promena, mobilisanjem i korišćenjem lokalnog znanja u borbi protiv klimatskih promena, te jačanjem kapaciteta pojedinaca, domaćinstava i zajednica za upravljanje klimatskom krizom na lokalnom nivou.

Klimatski rizici će varirati tokom vremena u različitim lokalnim jedinicama i populacijama, u zavisnosti od bezbroj faktora, uključujući stepen prilagođavanja i ublažavanja. Ključni klimatski rizici se identifikuju na osnovu procene relevantne naučne, tehničke i socioekonomiske literature, pri čemu se obično koriste sledeći specifični kriterijumi:

- ✓ veliki obim, velika verovatnoća ili nepovratnost uticaja;
- ✓ tajming uticaja;
- ✓ stalna ranjivost ili izloženost koja doprinosi rizicima; ili
- ✓ ograničen potencijal za smanjenje rizika kroz prilagođavanje ili ublažavanje.

Nivoi rizika integrišu verovatnoću i posledice u najširem mogućem opsegu potencijalnih ishoda, na osnovu dostupne literature. Ovi potencijalni ishodi su rezultat interakcije klimatskih opasnosti, ranjivosti i izloženosti. Svaki nivo rizika odražava ukupan rizik od klimatskih i neklimatskih faktora, pri čemu ključni rizici i nivoi rizika variraju u različitim regionima i tokom vremena, s obzirom na različite socioekonomiske puteve razvoja, ranjivost i izloženost (Prikaz pokretača klimatskog uticaja dat je na slici iznad, Izvor²)

1.3. KLIMATSKA DEMOKRATIJA: GLOBALNI DOMETI LOKALNE KLIMATSKE AKCIJE

Učešće javnosti je ključna strategija za efektivnu klimatsku akciju. Gradovi i druge institucije mogu koristiti participativne procese kako bi izgradili konsenzus oko potrebe smanjenja emisije gasova staklene baštne i prilagođavanja uticajima klimatskih promjena. Participativna klimatska rešenja mogu obezbediti suštinski pomak ka uključivanju ranjivih i marginalizovanih lokalnih društvenih grupa; povećanju transparentnosti i odgovornosti u javnoj potrošnji; uspostavljanju jednakog pristupa stanovanju, prevozu i hrani, te napredak u rešavanju brojnih drugih pitanja lokalne klimatske problematike, bez čega nema efektivne borbe protiv klimatskih promena na globalnom nivou.

Zajednički problemi zahtevaju zajedničko donošenje odluka. Kada se zajednice suočavaju sa velikim zajedničkim izazovima,

² Priručnik za izradu NAMA dokumentacije Republike Srbije, Ministarstvo energetike, razvoja i životne sredine & Japan International Cooperation Agency, https://unfccc.int/files/cooperation_support/nama/application/pdf/nama_development_guideline_en.pdf

kao što su klimatske promene, donosioci odluka moraju da dele donošenje odluka sa ljudima koji su najviše pogodjeni. Širom sveta, nekoliko dokazanih modela participativne demokratije pomaže donosiocima odluka i zajednicama da zajedno rešavaju složena pitanja. Istraživanja pokazuju da ovi pristupi mogu generisati odluke na osnovu boljeg informisanja, povećati poverenje u donosioce odluka, proširiti građanski prostor, izgraditi kapacitet civilnog društva, rešiti nejednakost i poboljšati dobrobit zajednice.

U tom smislu, nameće se nekoliko koncepata klimatske demokratije koji se već praktikuju, ili mogu da se uključe u naš sistem upravljanja klimatskom krizom

na lokalnom nivou, a to su:

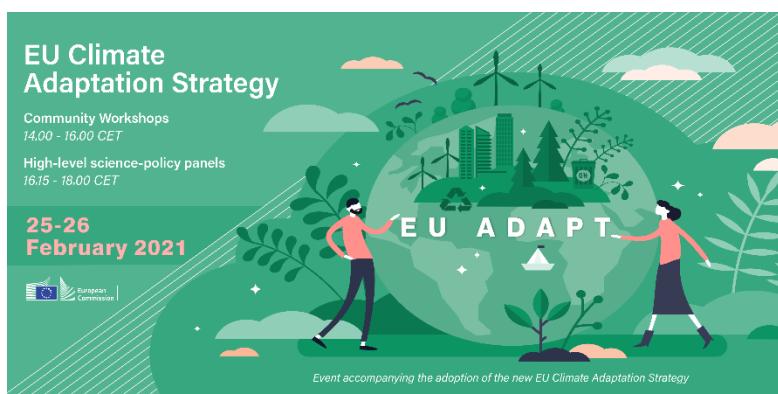
- Participativno budžetiranje - Demokratski proces u kome građani direktno odlučuju kako će potrošiti deo javnog budžeta. Svake godine stanovnici razmišljaju o idejama, pretvaraju ih u predloge i glasaju da odluče koje predloge će finansirati. Započeto u Brazilu 1989. godine, participativno budžetiranje se koristi za preko 7.000 javnih budžeta širom sveta, za gradove, države, nacije, škole, univerzitete i druge institucije.
- Participativno kreiranje politike - Kroz participativno kreiranje politike, pripadnici jedne zajednice predlažu, debatuju i glasaju o novim politikama i promenama politike, putem onlajn platformi i sastanaka. Participativno kreiranje politike korišćeno je za uvođenje i usvajanje novih vladinih politika za pitanja kao što su transport, životna sredina, tehnologija i javno zdravlje.
- Skupština građana - U skupštinama građana, žirijima i panelima, donosioci odluka, organizacije civilnog društva ili druge institucije sazivaju nasumično odabran i reprezentativan uzorak zajednice kako bi se upoznao sa političkim pitanjem i identifikovao politička rešenja. Žiri ili skupština se sastaju nedeljama ili mesecima, uče od stručnjaka, a zatim donose odluku, izjavu ili preporuku. Ove preporuke se često stavljaju na zakonodavno glasanje ili javno glasanje putem referendumu, a korišćene su za rešavanje politika kao što su klimatske promene, stanovanje itd.
- Zakonodavno pozorište - U zakonodavnom pozorištu, zajednice, zastupnici i kreatori politike rade zajedno u kreativnom procesu kako bi identifikovali, razvili i izgradili podršku za nove zakone. Kroz interaktivne pozorišne predstave, članovi zajednice glume rešenja

za situacije ugroženosti, ugnjetavanja, opasnosti, a zatim rade sa zvaničnicima na transformaciji ovih rešenja u nove zakone ili izmene postojećih zakona. Nastao u Brazilu 1992. godine, zakonodavni teatar je korišćen širom sveta za razvoj kreativnih rešenja za pitanja kao što su klimatske promene, pravosudni sistem, prava radnika itd.

II ALATI /MEHANIZMI ZA PRAĆENJE LOKALNIH KLIMATSKIH POLITIKA

Okvirna Konvencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama (UNFCCC, Rio de Žaneiro, 1992), koja ima za cilj stabilizaciju koncentracije gasova staklene baštne na nivou koji bi sprečio opasne antropogene klimatske promene, uspostavlja osnovne mehanizme i subjekte potrebne za donošenje odluka u vezi sa klimom u međunarodnim okvirima. Predviđeno je da to bude osnovno sredstvo za upravljanje klimatskim akcijama. Odluke donete kao rezultat UNFCCC procesa treba da usmeravaju i određuju klimatske akcije, te njihovu implementaciju na globalnom, nacionalnom i lokalnom nivou.

Pariski sporazum (2015) je unapredio globalni proces upravljanja klimatskom krizom, u smislu da uspostavlja transparentan planski okvir sa jasnom vizijom za dobrovoljnu, odgovornu i obavezujuću klimatsku akciju na nacionalnom nivou. Da bi se ispunili ciljevi globalne klimatske akcije, imperativ je da isti budu integrirani u svaki nacionalni akcioni plan zemlje. Alati koji se koriste u tom smislu su:

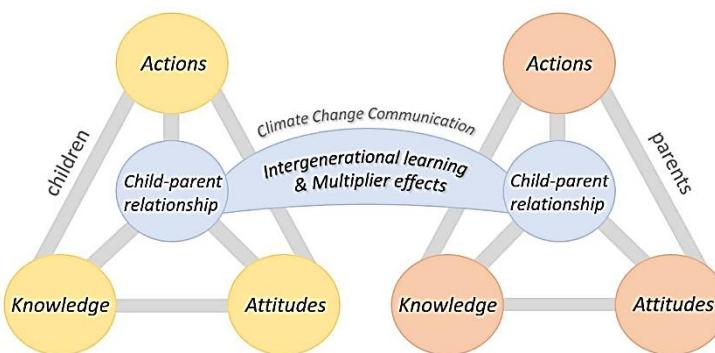
- a) *Smernice ili odgovarajuće politike* – Ukazuju na osnovni pravac klimatske akcije ili određuju osnovne oblasti u kojima će se razvijati nacionalna klimatska politika i sl.
- b) *Nacionalno utvrđeni doprinosi (Nationally Determined Contribution)* – Predstavljaju srž Pariskog sporazuma i postizanje njegovih dugoročnih klimatskih ciljeva. *NDCs* oličavaju napore svake zemlje da smanji nacionalne emisije i prilagodi se uticajima klimatskih promena.

- c) *Nacionalno usklađene mere ublažavanja (Nationally Appropriate Mitigation Actions)* – Mogu biti utvrđene na nacionalnom nivou, gde Strana izjavljuje nameru da umanji emisiju gasova staklene baštne na način koji je srazmeran njenim kapacitetima i u skladu sa njenim

nacionalnim razvojnim ciljevima. Takođe, ove mere mogu biti definisane kao pojedinačne akcije (detaljne akcije ili grupe akcija) koje su dizajnirane da pomognu zemlji da ispunи svoje ciljeve ublažavanja u kontekstu nacionalnih razvojnih ciljeva. Republika Srbija usvojila je ovaj dokument za period od 2021 do 2030. godine.

- d) *Nacionalni planovi prilagođavanja (National Adaptation Plans)* - Politika i institucionalna podrška UNDP-a za planiranje i politiku prilagođavanja na klimatske promene se pruža kroz procese *Nacionalnog plana prilagođavanj* (NAP) u zemljama u razvoju i najmanje razvijenim zemljama (LDC). NAP se sprovode u integriranom pristupu koji se povezuje sa NDC i doprinosi globalnim klimatskim ciljevima. U osnovi NAP-a je posvećenost ubrzavanju klimatskih akcija kroz uključivanje klimatskih rizika na svim nivoima razvoja – lokalnom, nacionalnom, regionalnom i globalnom.
- e) *Dugoročne strategije* - Prema Pariskom sporazumu, zemlje su se složile da ograniče povećanje globalne prosečne temperature na znatno ispod 2 stepena C i da nastave sa naporima da ograniče povećanje na 1,5 stepeni C. Da bi imali verovatnu šansu da se zagrevanje ograniči na 1,5 stepeni C, vodeći svetski naučnici o klimi kažu da se globalna emisija gasova staklene baštne mora smanjiti za 45% do 2030. i dostići neto nulu ubrzo nakon 2050. godine.
- f) *Komunikacije o prilagođavaju (Adaptation Communications)*. - Imaju za cilj da obezbede informacije o akcijama i planovima prilagođavanja, sa ciljem da se unaprede akcije i podrška i da se doprinese globalnom cilju prilagođavanja.

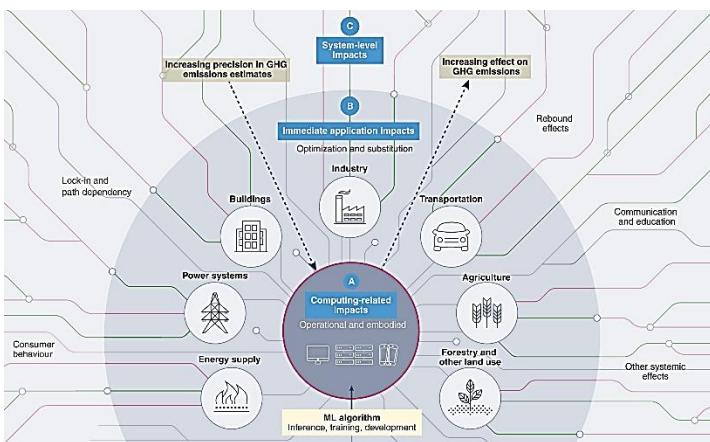
Takođe, *Pariski sporazum* sadrži osam alata u vidu *pristupa* koje treba koristiti u procesu klimatskog delovanja na svim nivoima, a to su:

većim rizicima sa potencijalno doživotnim posledicama. Najranjivija su deca, jer se suočavaju sa najvećim rizicima od klimatskih uticaja koji ugrožavaju njihov ograničen kapacitet da se nose sa nedaćama i dalje pogoršavaju postojeću nejednakost.

- *Pristup ljudskih prava i prava deteta* - Predložene akcije treba da budu u skladu sa zaštitom i uživanjem ljudskih prava, posebno prava dece i adolescenata. Ovaj jedinstveni stadijum fiziološkog i emocionalnog razvoja izlaže ih

- *Pristup klimatske pravde* - Akcije treba promovišu jednakost, smanje društvene nejednakosti i spreče ranjivost na klimu. Neophodno je da se prepoznaju diferencirani uticaji klimatskih promena, kao i diferencirane odgovornosti i kapaciteti pojedinaca ili država, zasnovani na principu da nisu svi ljudi i generacije podjednako doprineli emisiji gasova staklene bašte. Dodatno, klimatske akcije koje treba razviti ne smeju da rezultiraju bilo kojim oblikom diskriminacije ili negativnog uticaja.
- *Međugeneracijski pristup* - Deca imaju visoka društvena ranjivost na efekte klimatskih promena, povezana sa biološkim, zdravstvenim i socioekonomskim faktorima. Deca i adolescenti će živeti duže i snositi teret štete, udara i nestabilnosti izazvane klimatskim promenama. Konsultativni procesi u raznim fazama razvoja i implementacije alata za klimatske akcije treba da uzmu u obzir različite perspektive sadašnje i budućih generacija. Stoga je neophodno da deca i adolescenti budu uključeni i učestvuju u ovim procesima.
- *Rodni pristup* - Žene i devojke su posebno ranjive na efekte klimatskih promena, zbog socioekonomskih nejednakosti koju doživljavaju globalno. Akcije treba da promoviše jednakost i delotvorno učešće koje omogućava ženama da u potpunosti doprinesu planiranju, formulisanju i sprovodenju politika i strategija.

ublažavanjem klimatskih promena, Izvor³

- *Holistički i multisektorski pristup* – Povećanje otpornosti na klimatske promene treba tretirati kao međusektorsko pitanje i povezivati ga sa drugim pitanjima kao što su obrazovanje, zdravstvo, bezbednost hrane, voda i kanalizacija, stanovanje i socijalna zaštita. (Dijagram levo: *Usklađivanje veštacke inteligencije sa*

- *Pristup osnaživanja dece, adolescenata i mladih* - Važno je generisati i implementirati smernice koje žele da integrišu decu, adolescente i mlađe ljudi u procesima donošenja odluka i koje promovišu njihovo osnaživanje. Ovo omogućuje da povećaju svoj kapacitet reagovanja i sarađuju u smanjenju njihove ranjivosti. Pored toga, deca i adolescenti mogu preuzeti aktivnu ulogu u lokalnim i globalnim klimatskim akcijama. Važno je obezbititi pristup informacijama za izgradnju kapaciteta i znanja tako da deca i adolescenti mogu da učestvuju na različitim nivoima upravljanja klimatskom krizom.

³ <https://www.nature.com/articles/s41558-022-01377-7>

- Princip transparentnosti i dostupnosti informacija - Alati za klimatske akcije treba da imaju mehanizme koji omogućavaju praćenje i ocenjivanje akcija, garantuju razmenu informacija i obezbeđuju pristup javnosti.
- *Pristup učešća građana* - Proces formulisanja, implementacije i praćenja ovih alata treba da uključi učešće građana, uključujući i decu i adolescenti, tako da su razne perspektive, koje postoje u odnosu na klimatske akcije - integrisane u alate. Odgovarajući mehanizmi treba da budu razvijeni, da bi ovo omogućilo.

2.1. ALATI ZA PRAĆENJE KLIMATSKIH POLITIKA ZASNOVANI NA PARISKOM SPORAZUMU

I SEGMENT: VAZDUH I KLIMATSKE PROMENE					
	INDIKATOR	OPIS INDIKATORA	Izvor	RELEVANTNOST INDIKATORA	VREMENSKI OKVIR ZA PRAĆENJE
1.1.	UČESTALOST PREKORAČENJA DNEVNIH GV ZA SO ₂ , NO ₂ , PM10, O ₃	Indikator pretstavlja broj dana u toku godine s prekoračenjem graničnih vrednosti kvaliteta vazduha u odnosu na zagađenje vazduha sa SO ₂ , NO ₂ , PM10, i O ₃ u urbanim i ruralnim područjima. Indikatorom se opisuje stanje životne sredine u smislu kvaliteta vazduha tj. mere njegovog zagađenja.	Podaci dostupni na lokalnom nivou: Izvestaj lokalne samouprave o kvalitetu vazduha na mesečnom/godisnjem nivou (dostupno na sajtu lokalne samouprave ili putem informacija od javnog značaja)	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje nacionalne/lokalne politike, strategija, zakona i podzakonskih akata. Indikator predstavlja najbolje merilo uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja životnom sredinom.	Indikator se meri i prati sistematski i dosledno tokom vremena radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima. Indikator je izведен iz podataka visokog nivoa pouzdanosti uz odgovarajuću statističku i metodološku ispravnost.
1.2.	GODIŠNJE TEMPERATURE VAZDUHA	Indikator predstavlja odstupanje srednje godišnje temperature vazduha na posmatranom području u odnosu na klimatološku normalu 1961-1990. Indikator je direktno povezan sa stanjem klimatskog sistema i pokazuje trend promena srednje godišnje temperature vazduha.	Podaci dostupni na sajtu Republickog hidrometeorološkog zavoda	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje nacionalne politike, strategija, zakona i podzakonskih akata. Indikator predstavlja najbolje merilo uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja životnom sredinom.	Indikator se meri i prati sistematski i dosledno tokom vremena radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima. Indikator je izведен iz podataka visokog nivoa pouzdanosti uz odgovarajuću statističku i metodološku ispravnost.

1.3.	GODIŠNJA KOLIČINA PADAVINA	Indikator predstavlja odstupanje godišnjih količina padavina za posmatrano područje od klimatološke normale 1961-1990. Padavine su jedan od najvažnijih elemenata klime jer obnavljaju izvore sveže vode (površinske i podzemne) i tako utiču na sve komponente životne sredine.	Podaci dostupni na sajtu Republičkog hidrometeorološkog zavoda	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje nacionalne/lokalne politike, strategija, zakona i podzakonskih akata. Indikator predstavlja najbolje merilo uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja životnom sredinom.	Indikator se meri i prati sistematski i dosledno tokom vremena radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima. Indikator je izведен iz podataka visokog nivoa pouzdanosti uz odgovarajuću statističku i metodološku ispravnost.
1.7.	EMISIJA PRIMARNIH SUSPENDOVANIH ČESTICA I SEKUNDARNIH PREKURSORA SUSPENDOVANIH ČESTICA (PM10, NOx, NH3, SO2)	Indikator pokazuje ukupnu emisiju i trend primarnih suspendovanih čestica manjih od $10\mu\text{m}$ (PM10) i sekundarnih prekursora čestica NOx, NH3 i SO2 izraženih preko procenjene potencijalne vrednosti formiranja suspendovanih čestica.	Podaci dostupni na lokalnom nivou: Izvestaj lokalne samouprave o kvalitetu vazduha na mesecnom/godisnjem nivou (dostupno na sajtu lokalne samouprave ili putem informacija od javnog značaja)	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje nacionalne politike, strategija, zakona i podzakonskih akata. Indikator predstavlja najbolje merilo uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja životnom sredinom.	Indikator se meri i prati sistematski i dosledno tokom vremena radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima. Indikator je izведен iz podataka visokog nivoa pouzdanosti uz odgovarajuću statističku i metodološku ispravnost.

1.8.	ENERGETSKI MENADŽER RASPOLAŽE PODACIMA O UKUPNOJ EMISIJI GASOVA SA EFEKTOM STAKLENE BAŠTE NA NIVOU JEDINICE LOKALNE SAMOUPRAVE	Indikator pokazuje ukupnu emisiju, trend i ponor direktnih i indirektnih gasova sa efektom staklene bašte. Direktni gasovi sa efektom staklene bašte (CO ₂ , N ₂ O, CH ₄ , SF ₆ , HFC, PFC) su gasoviti sastojci atmosfere koji apsorbuju i reemituju infracrveno zračenje i u atmosferu dospevaju prirodnim putem ili kao posledica ljudskih aktivnosti. Indirektni gasovi sa efektom staklene bašte (CO, SO ₂ , NO _x i NMVOC) su gasoviti sastojci atmosfere, koji predstavljaju prekursore ozona, sulfata i aerosola, a utiču na klimatske promene. Potencijalom globalnog zagrevanja izražava se uticaj svakog od gasova na globalno zagrevanje.	Podaci dostupni na sajtu Agencije za zaštitu životne sredine	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje nacionalne politike, strategija, zakona i podzakonskih akata. Indikator predstavlja najbolje merilo uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja životnom sredinom.	Indikator se meri i prati sistematski i dosledno tokom vremena radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima. Indikator je izведен iz podataka visokog nivoa pouzdanosti uz odgovarajuću statističku i metodološku ispravnost.
1.9.	LOKALNA SAMOUPRAVA JE USVOJILA I SPROVODI STRATEGIJU NISKOUGLJENICNOG RAZVOJA	Indikator prikazuje opredeljenost lokalne samouprave za sprovodjenje klimatskog strateskog i zakonodavnog okvira na lokalnom nivou, kroz postojanje strateskog dokumenta i analizom opredeljenih/ utrosenih sredstava za njegovo sprovodjenje	informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog znacaja	Indikator predstavlja merilo opredeljenosti lokalne samouprave za sprovodjenje mera u oblasti ublazavanja klimatskih promena zasnovanih na analizi uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja životnom sredinom.	Indikator sistematski i dosledno prati kroz realizacu planiranih mera tokom vremena radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima.
1.10.	LOKALNA SAMOUPRAVA DONELA I SPROVODI PLAN KVALITETA VAZDUHA	Indikator prikazuje opredeljenost lokalne samouprave strateški pristup u smanjenju zagadjenja vazduha i analizom opredeljenih/ utrosenih sredstava za sprovodjenje odgovarajućih mera	informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog znacaja	Indikator predstavlja merilo opredeljenosti lokalne samouprave za sprovodjenje mera u oblasti ublazavanja klimatskih promena zasnovanih na analizi	Indikator sistematski i dosledno prati kroz realizacu planiranih mera tokom vremena radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima.

				uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja životnom sredinom.	
1.11.	LOKALNA SAMOUPRAVA USVOJILA I SPROVODI PLAN ADAPTACIJE NA KLIMATSKE PROMENE	Indikator prikazuje opredeljenost lokalne samouprave za sprovođenje klimatskog strateskog i zakonodavnog okvira na lokalnom nivou kroz postojanje lokalnog plana kvaliteta vazduha i analizom opredeljenih/utrosenih sredstava za njegovo sprovođenje	informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog značaja	Indikator predstavlja merilo opredeljenosti lokalne samouprave za sprovođenje mera u oblasti ublažavanja klimatskih promena zasnovanih na analizi uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja životnom sredinom.	Indikator sistematski i dosledno prati kroz realizaciju planiranih mera tokom vremena radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima.

II SEGMENT: ENERGETIKA					
	INDIKATOR	OPIS INDIKATORA	Izvor	RELEVANTNOST INDIKATORA	VREMENSKI OKVIR ZA PRAĆENJE
1.1.	UKUPNA POTROŠNJA PRIMARNE ENERGIJE PO ENERGETIMA (ugalj, nafta, gas, hidropotencijal, biodizel, geotermalna energija, solarna energija, ogrevno drvo) NA NIVOU JEDINICE LOKALNE SAMOUPRAVE	Ukupna potrošnja primarne energije predstavlja potrebnu količinu energije da se zadovolji potrošnja na nivou lokalne zajednice. Izračunava se kao zbir bruto potrošnje svih energeta (ugalj, nafta, gas, hidropotencijal, biodizel, geotermalna energija, solarna energija, ogrevno drvo).	Podaci dostupni na lokalnom nivou: godišnji izveštaj o potrošnji energeta (dostupno na sajtu lokalne samouprave ili putem informacija od javnog značaja)	Indikator predstavlja najbolje merilo uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja potrošnjom prirodnih resursa u energetske svrhe.	Indikator se meri na godišnjem nivou radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima. Indikator je izведен iz podataka nacionalnog nivoa, uz odgovarajuću statističku ispravnost.

1.2.	POTROŠNJA FINALNE ENERGIJE PO SEKTORIMA (industrija, saobraćaj, domaćinstva, poljoprivreda i ostali potrošači)	Potrošnja finalne energije u energetske svrhe (energija koju potroše krajnji potrošači u svim sektorima).	Podaci dostupni na lokalnom nivou: godišnji izveštaj o potrošnji energetike (dostupno na sajtu lokalne samouprave ili putem informacija od javnog značaja)	Indikator predstavlja najbolje merilo uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja potrošnjom prirodnih resursa u energetske svrhe.	Indikator se meri na godišnjem nivou radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima. Indikator je izведен iz podataka nacionalnog nivoa, uz odgovarajuću statističku ispravnost.
1.3.	POTROŠNJA PRIMARNE ENERGIJE IZ OBNOVLJIVIH IZVORA (hidropotencijal, biomasa, biodizel, geotermalna i solarna energija, energija veta, ogrevno drvo)	Indikatorom se prikazuje potrošnja energije proizvedene iz obnovljivih izvora u odnosu na ukupnu potrošnju primarne energije.	Podaci dostupni na sajtu Ministarstva rudarstva i energetike RS ili putem informacija od javnog značaja	Indikator predstavlja najbolje merilo uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja potrošnjom prirodnih resursa u energetske svrhe.	Indikator se meri na godišnjem nivou radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima. Indikator je izведен iz podataka nacionalnog nivoa, uz odgovarajuću statističku ispravnost.
1.4.	POTROŠNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE IZ OBNOVLJIVIH IZVORA (hidropotencijal, biomasa, biodizel, geotermalna i solarna energija, energija veta, ogrevno drvo, otpad)	Indikatorom se prikazuje potrošnja električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije u odnosu na ukupnu potrošnju električne energije.	Podaci dostupni na sajtu Ministarstva rudarstva i energetike RS ili putem informacija od javnog značaja	Indikator predstavlja najbolje merilo uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja potrošnjom prirodnih resursa u energetske svrhe.	Indikator se meri na godišnjem nivou radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima. Indikator je izведен iz podataka nacionalnog nivoa, uz odgovarajuću statističku ispravnost.

III SEGMENT: USPEŠNOST SPROVOĐENJA ZAKONSKE REGULATIVE					
	INDIKATOR	OPIS INDIKATORA	Izvor	RELEVANTNOST INDIKATORA	VREMENSKI OKVIR ZA PRAĆENJE
1.1.	ZAKON O KLIMATSKIM PROMENAMA	Indikator prikazuje opredeljenost lokalne samouprave za sprovođenje klimatskog zakonodavnog okvira na lokalnom nivou, kroz broj inspekcijskih pregleda, broj rešenja inspektora, broj podnetih zahteva za pokretanje prekršajnog postupka, broj zahteva za pokretanje postupka za privredni prestup, broj podnetih krivičnih prijava, sprovođenje monitoringa na godišnjem nivou o operaterima koji sprovode aktivnosti u okviru klimatskog akcionog plana.	Podaci dostupni na sajtu Ministarstva zaštite životne sredine ili putem informacija od javnog značaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje nacionalne politike, strategija, zakona i podzakonskih akata. Indikator predstavlja najbolje merilo uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja klimatskim promenama i nivou prilagođenosti lokalne samouprave.	Indikator se meri na godišnjem nivou radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima. Indikator je izведен iz podataka nacionalnog nivoa, uz odgovarajuću statističku ispravnost.
1.2.	ZAKON KORIŠĆENJU OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE	Indikator prikazuje opredeljenost lokalne samouprave za korišćenje energije iz obnovljivih izvora, definisanje ciljeva korišćenja energije iz obnovljivih izvora, uspostavljanje sistema podsticaja proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora, proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora za sopstvenu potrošnju, korišćenje obnovljivih izvora energije u oblasti toplotne energije i oblasti saobraćaja.	Podaci dostupni na sajtu Ministarstva zaštite životne sredine ili putem informacija od javnog značaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje nacionalne politike, strategija, zakona i podzakonskih akata. Indikator predstavlja najbolje merilo uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja klimatskim promenama i nivou prilagođenosti lokalne samouprave.	Indikator se meri na godišnjem nivou radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima. Indikator je izведен iz podataka nacionalnog nivoa, uz odgovarajuću statističku ispravnost.

1.3.	ZAKON O ENERGETSKOJ EFIKASNOSTI I RACIONALNOJ UPOTREBI ENERGIJE	Indikator prikazuje opredeljenost lokalne samouprave da stvori uslove i definije način efikasnog korišćenja energije i energetika, sprovede politiku efikasnog korišćenja energije i principe energetske menadžmenta (energetsko označavanje i zahtevi u pogledu eko-dizajna), način finansiranja i podsticajne i druge mere u ovoj oblasti, kao i prava i obaveze fizičkih i pravnih lica na lokalnu u vezi sa efikasnim korišćenjem energije.	Podaci dostupni na sajtu Ministarstva zaštite životne sredine ili putem informacija od javnog značaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje nacionalne politike, strategija, zakona i podzakonskih akata. Indikator predstavlja najbolje merilo uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja klimatskim promenama i nivou prilagođenosti lokalne samouprave.	Indikator se meri na godišnjem nivou radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima. Indikator je izведен iz podataka nacionalnog nivoa, uz odgovarajuću statističku ispravnost.
------	---	---	---	--	--

IV SEGMENT: NISKOKARBONSKI RAZVOJ					
2.1.	INTEGRACIJA CILJEVA U OBLASTI KLIMATSKIH PROMENA I ŽIVOTNE SREDINE U RELEVANTNE SEKTORSKE POLITIKE	Indikator pokazuje opredeljenost lokalne samouprave da se pri donošenju novih strateških dokumenata uključe ciljevi koji se odnose na pojedina pitanja od značaja za klimatske promene i na način kako se klimatske promene definišu na nacionalnom nivou.	Podaci dostupni na sajtu lokalne samouprave ili putem informacija od javnog značaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje nacionalne politike i strategija.	Indikator se meri i prati sistematski i dosledno tokom vremena radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima.
2.2.	HARMONIZACIJA LOKALNIH POLITIKA SA NACIONALNIM PROPISIMA SA PROPISIMA (SEKTORSKE	Indikator pokazuje opredeljenost lokalne samouprave da usaglaši lokalne politike sa EU i nacionalnim paketom za klimu i energiju (primena propisa u oblasti energetike, energetske efikasnosti i smanjenje emisija GHG), a sa stanovišta kriterijuma u oblasti klimatskih promena	Podaci dostupni na sajtu Ministarstva zaštite životne sredine ili putem informacija od javnog značaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje nacionalne politike i strategija.	Indikator se meri i prati sistematski i dosledno tokom vremena radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima.

	POLITIKE OD NEPOSREDNOG ZNAČAJA ZA OBLAST KLIMATSKIH PROMENA)	(propisi u oblasti šumarstva, poljoprivrede, vodoprivrede, upravljanja otpadom).			
2.3.	NIVO INVESTIRANJA (%) U SEKTORE OD ZNAČAJA ZA KLIMATSKE PROMENE	Indikator pokazuje opredeljenost lokalne samouprave da obezbedi uslove za odgovarajuću i doslednu primenu propisa u oblasti životne sredine, a naročito zaštite vazduha (Nacionalni program za postepeno smanjivanje godišnjih maksimalnih nacionalnih emisija zagađujućih materija, Akcioni plan za zaštitu vazduha i suzbijanje klimatskih promena i Nacionalni inventar emisije gasova sa efektom staklene bašte).	Podaci dostupni na sajtu lokalne samouprave ili putem informacija od javnog značaja	Indikator predstavlja najbolje merilo uzroka, stanja, posledica i efekata programa upravljanja životnom sredinom.	Indikator se meri i prati sistematski i dosledno tokom vremena radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima. Indikator je izведен iz podataka visokog nivoa pouzdanosti uz odgovarajuću statističku i metodološku ispravnost.

INDIKATOR	OPIS INDIKATORA	Izvor	RELEVANTNOST INDIKATORA	VREMENSKI OKVIR ZA PRAĆENJE
1.1. STANJE JAVNOG ZDRAVLJA	<p>Indikator pokazuje opredeljenost lokalne samouprave da redovno prati i unapređuje životnu sredinu i vrši procenu rizika po zdravlje stanovništva;</p> <p>Jedinice lokalne samouprave izveštavaju i publikuju Izveštaje o pokazateljima stanja životne sredine za prethodnu izveštajnu godinu;</p> <p>Jedinice lokalne samouprave treba da ustanove integrисани sistem praćenja, evaluacije i unapređenja životne sredine putem strateških dokumenata, u skladu sa prethodnom praksom, posebnim istraživanjima, usvojenim strategijama, planom SZO i EU;</p> <p>Jedinice lokalne samouprave treba da obezbede povoljno okruženje za aktivno sprovođenje prihvaćenih međunarodnih obaveza iz oblasti životne sredine i zdravlja (IEA - deklaracije, protokoli, akcioni planovi i sl.);</p> <p>Procena zdravstvenih rizika u vezi sa novim tehnologijama;</p> <p>Jedinice lokalne samouprave treba da razviju bazu podataka o tačkama povećanog zdravstvenog rizika;</p> <p>Jedinice lokalne samouprave treba da unaprede sistem upravljanja otpadom (broj stanovnika obuhvaćenih organizovanim sakupljanjem čvrstog otpada na 90%);</p> <p>Jedinice lokalne samouprave treba da povećaju broj stanovnika koji žive na području pokrivenom kanalizacionim sistemom za 20%;</p> <p>Jedinice lokalne samouprave treba da povećaju udeo otpadnih voda koje se prečišćavaju pre izlivanja u recipijente za 20%;</p>	<p>Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog znacaja</p>	<p>Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za utvrđivanje smernica za kreiranje socijalne politike.</p>	<p>Indikator se prati sistematski na godišnjem nivou radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima.</p>

	<p>Jedinice lokalne samouprave treba da rade na smanjenju emisija štetnih gasova iz industrije, kućnih ložišta i motornih vozila u odnosu na 2015. godinu za 20%;</p> <p>Jedinice lokalne samouprave treba da izrade Akcione planove za odgovor na klimatske promene gradova;</p> <p>Jedinice lokalne samouprave treba da unaprede obrazovno-vaspitnih aktivnosti u oblasti očuvanja i unapređenja životne sredine i zdravlja ljudi, kontinualnim sprovođenjem edukativnih programa o značaju očuvanja stanja životne sredine i prilagođavanja klimatskim promenama;;</p>	<p>Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog znacaja</p>	<p>Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za utvrđivanje smernica za kreiranje socijalne politike.</p>	<p>Indikator se prati sistematski na godišnjem nivou radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima.</p>
1.2. OSETLJIVE DRUŠTVENE GRUPE	<p>Indikator pokazuje opredeljenost lokalne samouprave da poveća vidljivost izazova sa kojima se suočavaju ranjive društvene grupe; da obezbedi punu i transparentnu informisanost svih zainteresovanih strana o trenutnim procesima u razvoju strateškog i zakonskog okvira u oblasti socijalnog uključivanja ranjivih grupa u proces prilagođavanja klimatskim promenama; da podstakne dijalog i saradnju svih zainteresovanih strana lokalne zajednice na ispunjavanju klimatskih obaveza u skladu sa nacionalnim ciljevima.</p>	<p>Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog znacaja</p>	<p>Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za utvrđivanje smernica za kreiranje socijalne politike.</p>	<p>Indikator se prati sistematski na godišnjem nivou radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima.</p>

OSNOVNI KLIMATSKI INDIKATORI					
	INDIKATOR	OPIS INDIKATORA	Izvor	RELEVANTNOST INDIKATORA	VREMENSKI OKVIR ZA PRAĆENJE
1.1.	BROJ STANOVNIKA	Indikator definiše lokalni okvir za praćenje promene klimatskih parametara u posmatranom periodu.	Informacije dostupne na sajtu Republičkog zavoda za statistiku	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati sistematski i dosledno tokom vremena radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima.
1.2.	EMISIJA CO2 PO GLAVI STANOVNIKA (mt)	Indikator definiše promene klimatskih parametara u zoni delovanja (teritorija lokalne zajednice).	Podaci dostupni na sajtu Ministarstva zaštite životne sredine ili putem informacija od javnog značaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati sistematski na godišnjem nivou radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima.
1.3.	UKUPNE EMISIJE CO2 (kt)	Indikator definiše ukupno opterećenje u zoni delovanja (teritorija lokalne zajednice).	Podaci dostupni na sajtu Ministarstva zaštite životne sredine ili putem informacija od javnog značaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati sistematski i dosledno tokom vremena radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima.
1.4.	UDEO U GLOBALNIM CO2 EMISIJAMA (%)	Indikator definiše udeo posmatranog okvira u ukupnim emisijama do 2025-2030.	Podaci dostupni na sajtu Ministarstva zaštite životne sredine ili putem informacija od javnog značaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati sistematski i dosledno tokom vremena radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima.

1.5.	% REALIZACIJE OPŠTIH CILJEVA "GREEN DEAL" 2030	Indikator definiše efekat preduzetih mera ka ostvarivanju ciljeva Zelenog dogovora.	Podaci dostupni na sajtu Ministarstva zaštite životne sredine ili putem informacija od javnog značaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati na period od 5 godina radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima.
1.6.	% REALIZACIJE NACIONALNIH CILJEVA 2025	Indikator definiše efekat preduzetih mera ka ostvarivanju nacionalnih klimatskih ciljeva.	Podaci dostupni na sajtu Ministarstva zaštite životne sredine ili putem informacija od javnog značaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati na period od 5 godina radi izveštavanja o odgovarajućim trendovima.

2.2. ALATI ZA PRAĆENJE KLIMATSKIH POLITIKA ZASNOVANI NA ZAJEDNICI

SEGMENT: RAZVOJ LOKALNIH POLITIKA, ZASNOVANIH NA PROCENI RIZIKA, RANJIVOSTI I PRILAGOĐAVANJA KLIMATSKIM PROMENAMA

	INDIKATOR	OPIS INDIKATORA	Izvor	RELEVANTNOST INDIKATORA	VREMENSKI OKVIR ZA PRAĆENJE
1.1.	NIVO RAZUMEVANJA PROBLEMATIKE KLIMATSKIH PROMENA NA LOKALNOM NIVOU	Indikator definiše lokalni okvir za utvrđivanje nivoa obrazovanja i svesti članova lokalne zajednice o uticajima klimatskih promena.	Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog znacaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati na godišnjem nivou.
1.2.	SMANJENJE LOKALNE OSETLJIVOSTI NA LOKALNOM NIVOU	Indikator definiše promene ranjivosti lokalne zajednice na klimatske uticaje.	Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog znacaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati na godišnjem nivou.
1.3.	POVEĆANJE NIVOA MULTISEKTORSKE SARADNJE U REŠAVANJU LOKALNIH KLIMATSKIH PITANJA	Indikator definiše nivo povezanosti i kvaliteta međusektorske saradnje unutar lokalne zajednice.	Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog znacaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati na godišnjem nivou.
1.4.	RAZVOJ MREŽE ZA POVEĆANJE NIVOA INFORMISANOSTI O KLIMATSKIM PROMENA I	Indikator definiše nivo učešća informacija o uticajima klimatskih promena u lokalnim izvorima izveštavanja.	Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog znacaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati na godišnjem nivou.

	UTICAJIMA NA LOKALNOM NIVOU				
1.5.	UVODENJE PRISTUPA PRILAGOĐAVANJA KLIMATSKIM PROMENAMA U DONOŠENJU ODLUKA NA LOKALNOM NIVOU	Indikator definiše modele za učešće javnosti u kreiranju lokalnih politika prilagođavanja klimatskim promenama.	Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog znacaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati na godišnjem nivou.

RAZVOJ LOKALNIH INSTITUCIONALNIH KAPACITETA ZA PRILAGOĐAVANJE KLIMATSKIM PROMENAMA					
	INDIKATOR	OPIS INDIKATORA	Izvor	RELEVANTNOST INDIKATORA	VREMENSKI OKVIR ZA PRAĆENJE
2.1.	NIVO DOSTUPNIH RESURSA ZA REALIZACIJU CILJEVA	Indikator definiše lokalni okvir za realizaciju nacionalnih ciljeva prilagođavanja klimatskim promenama.	Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog znacaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati na godišnjem nivou.
2.2.	NIVO VERTIKALNE I HORIZONTALNE KOORDINACIJE ZA PLANIRANJE I IMPLEMENTACIJU ADAPTACIJE NA KLIMATSKE PROMENE	Indikator definiše stepen efikasnosti lokalne infrastrukture za planiranje mera adaptacije na klimatske promene.	Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog znacaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati na godišnjem nivou.

2.3.	NIVO UKLJUČENOSTI RANJIVIH KATEGORIJA LOKALNE ZAJEDNICE U LOKALNE KLIMATSKE POLITIKE	Indikator definiše aktivan procenat prisutnih ranjivih grupa/kategorija u definisanju mera prilagođavanja klimatskim promenama.	Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog značaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati na godišnjem nivou.
2.4.	NIVO EFEKTIVNOG, INKLUSIVNOG I ODGOVORNOG UPRAVLJANJA UTICAJIMA KLIMATSKIH PROMENA NA LOKALNOM NIVOU	Indikator definiše efekte odgovornog upravljanja mera prilagođavanja na klimatske promene.	Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog značaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati na godišnjem nivou.

FINANSIRANJE LOKALNIH AKTIVNOSTI ZA SMANJENJE EFEKATA KLIMATSKIH PROMENA					
	INDIKATOR	OPIS INDIKATORA	Izvor	RELEVANTNOST INDIKATORA	VREMENSKI OKVIR ZA PRAĆENJE
3.1.	NIVO PLANIRANJA I BUDŽETIRANJA NA GODIŠNJEM NIVOU	Indikator definiše planirani udio budžetiranih sredstava za realizaciju mera prilagođavanja klimatskim promenama.	Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog značaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati na godišnjem nivou.
3.2.	LOKALNA STRUKTURA POSTOJEĆIH IZVORA FINANSIRANJA NA GODIŠNJEM NIVOU	Indikator definiše postojeći nivo raspoloživih sredstava za realizaciju mera prilagođavanja klimatskim promenama.	Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog značaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati na godišnjem nivou.

3.3.	NIVO ALTERNATIVNIH IZVORA FINANSIRANJA, ZASTUPLJENOST INOVATIVNIH SREDSTAVA U STRUKTURI BUDŽETA	Indikator definiše udeo ostalih izvora finansiranja mera za adaptaciju na klimatske promene.	Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog znacaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati na godišnjem nivou.
1.4.	NIVO SPROVEDENIH OBUKA O MEHANIZMIMA FINANSIRANJA ADAPTACIJE NA KLIMATSKE PROMENE	Indikator definiše broj (ili %) realizovanih sektorskih obuka za finansiranje ublažavanja klimatskih promena.	Informacije dostupne na sajtu lokalne samouprave ili se mogu pribaviti putem informacija od javnog znacaja	Indikator obezbeđuje informacije na nivou pogodnom za kreiranje klimatske socijalne politike.	Indikator se prati na godišnjem nivou.

Podrška reformama u životnoj sredini

Ovaj materijal izrađen je u okviru programa EKO-SISTEM: Podrška reformama u zaštiti životne sredine, koji sprovode Mladi istraživači Srbije (MIS), uz podršku Švedske preko Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (Sida). Za sadržaj ovog materijala odgovoran je isključivo autor. Mladi istraživači Srbije i Sida ne dele nužno stavove i tumačenja izrečena u ovom materijalu.

Evropski pokret
Srbija
Leskovac

Evropski pokret
Srbija
Valjevo

Evropski pokret
Srbija
Kraljevo

Evropski pokret
Srbija
Sremska Mitrovica

Evropski pokret
Srbija
Kruševac

Evropski pokret
Srbija